

Культура і Побут

№ 30

Неділя, 9-го серпня 1925 р.

№ 30

Про читабельну книжку.

Українізація радянського апарату та вищої школи, як також, що особливо важко, стихійна українізація поступових, найбільш розвинених шарів міського робітництва тягне за собою утворення широких читальних мас з кола міського мешканця. Ці читачі разом з сільською інтелігенцією починають ставити трохи незвичні для українського книжкового ринку вимоги.

Коли до цього часу українські видавництва мали на увазі головним чином селянина, видаючи українську белетристику й поезію, то зараз час подумати про видання літератури на українській мові, щоб могла задовольнити підвищені смаки нової української читальної маси.

Справа полягає в тім, щоб повонароджену українському й українізованому радянському інтелігентові дати книжку, яку б він читав не з обов'язку, а через живий інтерес до неї.

Той попит на белетристику перекладну, що зараз є на ринкові, показує, що як раз міський мешканець шукає матеріалу для читання, бо оригінальна література цілком задовольняти його вже не може.

Так справа стоїть в РСФРР, на Україні ж вона в далекому гіршому стані. Міський українець, (не кажучи вже про українізованих) читає російську книжку, що звичайно не сприяє поглибленню українізації.

Отже, саме життя висуває перед нашими видавництвами завдання: задовольнити читальний голод літературою на українській мові в легкій формі.

Без цього процес українізації широких мас (як цього ми хочемо) — нормальний процес не може.

Не мішаймо стоїть справа і з літературою для села. В сучасній своїй формі — це переважно радянські переклади Гринченка, що стали вже класичним зразком. Така література може тільки одякати читача, бо в ніякій мірі не задовольняє його підвищених потреб.

Задоволення читальних потреб очевидно мусить йти, як воно вже йде в Росії, шляхом перекладу близьких націй революційної ідеології чужоземних авторів. Це паліатив, але за наших умов треба використати й його.

Про наукові бібліотеки.

Серед бібліотечної мережі України окремою групою стоять наукові (чи як іноді неслухняно називають «навчальні») бібліотеки не тільки в організації, але й в управлінні, бо вони підпорядковані Упрнауці, а не Упріосвітосі, але й по змісту, обсягу, темпу, загальному характеру своїй праці. Це — бібліотеки колишніх університетів — Харківського, Київського, Одеського, які після реформування вищих шкіл на Україні, опинилися в становищі так би мовити, «безпритульному», бо немає такого ВУЗ'а, який би міг використувати в цілому ці величезні, різноманітні по складу книгозбірні, а з другого боку було б недоцільно і технічно дуже важко розподіляти, розпорощати їх по різних ВУЗ'ах, що виникли на місці колишніх університетів. Нічого кращого не залишилося цим бібліотекам, як зробити міжвузівськими і мати своїм завданням обслуговувати студентів, лекторів ВУЗ'ів і співробітників науково-дослідних кафедр і інших наукових установ. Відомо, що з цього є бібліотека б. Київського університету, яка чомусь випадково залишилася при ІНО, не дивлячись на те, що її становище таке саме, як і Харківської та Одеської.

Для характеризувати їх сучасного становища введемо такі відомості: 1) Харківська наукова бібліотека в складі 350.000 книжок обслуговувала в минулому році 1973 постійних абонентів (820 наук. робітників і колективних абонентів і 1153 студ.) видавши їм на дом 31.750 кн.; в читальному залі на місці було видано — 14.843 кн., по запитаннях 7.298 одвідувачів; крім того по Кабінету Марксизму було видано 2.518 кн. для 1785 одвідувачів; робота філії цієї бібліотеки, зокрема штучно до неї приєднаних, з'ясується з таких цифр — педагогічна філія при загальній кількості 26.320 т.т. має 1703 передплатника і за рік видає до 30.000 книжок (надзвичайно швидкий обмін, що яскраво характеризує потребу читачів і темп роботи цієї бібліотеки); художня філія в 4.000 т.т. обслуговує головним чином спеціалістів (треба падає, що в Головному Книгозбірні теж є свій відділ по мистецтву — 4-й) крім індивідуальних бібліотека мала колективні абоненти для таких установ, як Іспарт ЦК КП(б)У, ЦСУ, Укрострах, Комуністичний університет ім. Артема, рабфак ІНО, Катеринославський Гриничий Інститут, Геодезичний Інститут, Хемфармацевтичний Технікум, Педдурси й інші.

2) Одеська наукова бібліотека з своїх 600.000 т.т. за рік видає до 40.000, обслуговуючи не тільки лекторів і студентів ВУЗ'ів, Рабфаків і наукові установи, але й громадян м. Одеси. При бібліотеці функціонують кабінети: марксизму, ревуху, бібліотечний семінар, музей книги; є дуже цінна збірка стародруків та рукописів. Для з'ясування матеріально-господарського становища цих бібліотек треба зазначити, що Харківська бібліотека працює в межах штату дореволюційного часу (37 чол.) при значному збільшенні її роботи, а Одеська при збільшенні роботи, порівнюючи з дореволюційним часом, в шість разів, має штат в 21 чол. (а раніш було 23). Кожна бібліотека має свій невеличкий бюджет, якого не вистачає навіть на задоволення біжучих матеріальних потреб (світ, вода, опалення, картки для каталогів, обкладинки книжок й т. інш.), не кажучи вже про повне

нову літературою та періодичними виданнями (раніш університети виділяли в своїх кошторисах значні суми для утримання й поновлення своїх бібліотек, як головних допоміжних органів, не дивлячись на те, що сагата книжок поступало в обмін на університетські видання). Важко стоїть справа не тільки з поповненням науковою літературою, — ще гірше з придбанням підручників для студентів по рекомендаціях ВУЗ'ів: через брак коштів на це ніколи наукові бібліотеки не мали можливості задовольнити весь великий попит з боку тисяч студентів та учнів профішкіл, часто підручник повертають в неможливім вигляді через те, що читач розшматовує його по главах, аби була можливість скористуватися їм одночасно як мога більшою кількістю товаришів. Коли наукова міжвузівська бібліотека не може задовольнити всіх потреб студентів, це примушує їх чи кидати по бібліотеку (1153 студента-абонента для Харківської бібліотеки — це дуже мала цифра!), чи домагатися, щоб при своєму ВУЗ'і була утворена своя бібліотека з потрібною кількістю підручників. Особливо гостро це питання становиться при переході на нові методи навчання (напр. дальтонізм) коли однідаються лекції і бага перебігає на колективну чи індивідуальну проработку студентами навчального матеріалу, — а як це зробити без задовольняючої кількості книжок? Тому ВУЗ'и примушені ставитися на шлях утворення своїх окремих бібліотек не дивлячись на існування центральної наукової бібліотеки, яка мимоволі одстає од потреб життя.

Питання про наукові бібліотеки стає ще складніше, коли ми пригадаємо, що в тих же містах є інші великі загальногромадські, але одночасно й наукові бібліотеки, якими вчені і студенти користуються не менш, ніж так званими науковими. Я гадаю про Всенародну бібліотеку в Києві, про Харківську бібліотеку ім. Короленка, про Одеську б. Публічну бібліотеку, про Київську б. міську бібліотеку, Катеринославську б. публічну бібліотеку. Невже не треба б їм можна утворити протягом прийдешніх років з цієї розпорошеної плутанини систему наукових бібліотек по головних наших індустріально-культурних центрах — Харків, Київ, Катеринослав, Одеса? В кожному з цих міст повинна бути єдина державна наукова книгозбірка (може бути з філіями чи відділами, по зразку Всенародної бібліотеки), яку треба забезпечити обов'язковим примірником РСР і матеріально. Потреби нашого економічного й культурного будівництва, що розвиваються з кожним роком, не дозволяють такої нерациональної системи, а через те і такого розпорошення уваги, сил і коштів, як є зараз.

Здається, самі бібліотечні робітники почують неординальність сучасного становища. Треба, щоб вони прийняли активну участь у вирішенні цього питання на майбутній конференції наукових бібліотек, а Всенародній бібліотеці України, якій належатиме головне керуюче місце в бібліотечній мережі УСРР, і Українському Інституту Книгознавства треба подати про визначення цієї проблеми для найкращого її розв'язання.

Треба разом з цими згадати про матеріальне забезпечення кваліфікованого персоналу наукових бібліотек. Відомо, що бібліотечна робота по істоті своїй не дозволяє суміш

Цвінуть і глід, і полуниця,
І луг — не луг, і гай — не гай...
Та з України мої птиці
Летять в зажеруний Китай.

...Та з України мої птиці
Попутний вітер занесе
Туди де в мармурі гробниці
Заснув навіки Сун-Ят-Сен.

Там де навчав старий Конфуцій,
Нові діла не знають тун...
І шквали нових революцій
Плекає в серці мертвий Сун.

Думки стрілою! Швидче! Швидче!
Нових повстань червоний мій:

Життя.

ВАСИЛЬ ПРОКОПЕНКО.

Великий Сун на П'ятиріччі
Ламає рабства чорний лід!..

Велика тінь над окіяном,
Зрізаний відблиск на землі.
Хлюпоще прапор Гоміндана
У східній каламутній млі...

...Із України мої птиці
Летят на Східній окія
Де коосока, жовтолиця
Співає про Сун-Чи-Чи-Сан...

Де коосоний жовтолиций
Кусе комуна робітник...
Туди летить весняні птиці,
Туди несуть наш юний крик!

Сучасні методи попередження туберкульозу.

Спроби попередження туберкульозу почалися ще з того часу, коли великий німецький вчений Р. Кох в 1890 році опублікував про відкриття ним так званого «туберкуліна» — екстракта з туб. бацил, що ним, як він тоді заявляв, можна не тільки цілком викинути людину від туберкульозу, але й попередити зараження ним здорової людини, виприскуючи їй певну дозу цього туберкуліна. Це відкриття викликало тоді таке велике захоплення, що туберкуліні почали вживати загато широко, як для лікування, так і для профілактики (попередження) туберкульозу. Наслідки цього захоплення були досить сумні, тому що, як виявилось потім, туберкуліні, як слід це в той час не досліджений, не тільки не гарантував від зараження, але й часто приводив людину до смерті. Це викликало хвилю реакції, і туберкуліні залишили. Але через кілька років знов повернулися до нього і стали з ним поводитися вже обережніше. З цього часу починається невпинна робота по відшукуванню певних способів, як профілактика, так і лікування туберкульозу тим же таки туберкуліном, а також і ослабленими різними способами туб. бациллами.

Італійський бактеріолог Мараттіано, з метою профілактики туберкульозу, запропонував свою вакцину з туберкульозних бацил, убитих нагріванням. Він радив прищеплювати цю вакцину так само, як щеплять звичайну віспу дітям. Але, після перевірки чинності цієї вакцини над тваринами, виявилось, що вона не дає ніякого ефекту.

Великий інтерес викликала також вакцина Фрімана, приготвлена з туберк. бацил. черепашки. Цей автор стверджував, що вакцина з черепашки туб. бацил, будучи неспіканою для людського організму, в той же час гарантує його від зараження туберк. бациллами людського типу (*tricus humanus*). Дослідження експериментальні, однак, було доведено, що ця вакцина не має ніякого значення, ні профілактичного, ні наукового.

В 1923 році з'являється повідомлення про відкриття антитуберкульозної вакцини еспанським бактеріологом Ферраном (що в свій час приготував вакцину проти холери). Вакцина Феррана відрізняється від попередніх тим, що вона приготвлена з Коховських бацил, пройдених «шляхом мутації», тобто, відповідним чином ослаблених. Ферран запевняє, що його вакцина затримує в організмі розвиток туберк. бацил і на тисячах переведених дослідів над людьми дала сприятливі наслідки. Але досліді інших авторів значно розходяться з висновками Феррана і тому, невідомо ще, яка доля чекає його вакцину.

Найбільшу увагу звернуло на себе повідомлення відомого французького вченого Кальмета, влітку минулого року, про його методи вакцинації проти туберкульозу. Цей вчений, безупинно працюючи протягом 20 років над питанням протитуберкульозної вакцинації, прийшов до того висновку, що приго-

товленою з штучно ослаблених культур туб. бацил, вакциною, можна у молодих тварин, ще не заражених туберкульозом, викликати справжній імунітет (нечутливість до хвороби) до звичайного або штучного зараження туберкул. бациллами. Пошастало йому приготувати цю вакцину таким чином, що на протязі 13 років він вирощував туб. бацили на картоплі, вареній з волов'ячою жовткою та гліцерином; за ці 13 років довелося 230 раз переісвати культури бацил з одного підложжя на друге. Внаслідок такої довгої процедури, Кальмет одержав таку ослаблену культуру туберк. бацил, що виприскуючи їх, навіть, у великих дозах, було зовсім не шкідливим для всіх дослідних тварин, в тому числі і для ващих форм мавп. Ні виприскуючи цих бацил під шкіру, ні безпосередньо в жилу, не давало появи в організмі дослідних тварин характерних для туберкульозу горбків, але в той же час, в крові у цих тварин, шляхом пособливої реакції можна було констатувати присутність так зв. протитіла, що робить тварин нечутливими до зараження справжнім туберкульозом. Здоровою людиною при виприскуюванні їй цієї ослабленої вакцини, також зовсім не реагує на неї, навіть, на великі дози. Своєю вакциною Кальмет назвав BCG.

Таким чином, антитуберкульозна вакцина Кальмета, будучи не вірусною (не отруйною), при виприскуюванні її телятам, кролям, морським свинкам та мавпам імунізує їх від штучного зараження вірусними бациллами, від яких контрольні тварини через короткий час гинуть. Цей імунітет (нечутливість до зараження) триває у морської свинки 6 місяців, а в рогації худоби до 18 місяців. Після забораторних спроб, Кальмет, з цілим штатом своїх співробітників, перейшов до дослідження свого методу імунізації в великому масштабі, спочатку на рогації худоби, потім на мавпах і, нарешті, на маленьких дітях. Щеплення вакцини робиться на 15 день після народження теляти і повторюється через рік, так само, як це робиться при профілактичному щепленні проти сибірки. З імунізованих ним кількох сот телят за три роки не помічалось серед них жодного захворювання. Ті ж самі наслідки дала імунізація мавп в Пастеровському Інституті, в Парижі. Всі мавпи, не зважаючи на сприятливі умови для зараження туберкульозом, на протязі кількох років лишалися здоровими.

Після таких успішних наслідків імунізації тварин, Кальмет та його співробітники, перейшли до перевірки методів своєї вакцинації на людях, головним чином, на дітях-немовлятах. В Парижському будинкові для породіль «Шаріте», було імунізовано всього 217 притрудних дітей. Імунізація переводилась таким чином, що в перші 9 днів після народження дитини, їй кожного дня вводили через рота по 2 мл.р. вакцини BCG. З цих 217 дітей була змога держати під контролем 178 дітей на протязі більш 2 років. Виявилось, що всі імунізовані діти правильно росли й розвивалися, навіть, ті, що народились від хворих туберкульозних батьків. Більш того, навіть ті діти, що жили разом з туберкульозними батьками, лишалися вільними від туберкульозної інфекції; це було встановлено негативно у них реакцією Пірке (реакція Пірке з виприскуюванням під шкіру туберкуліна, вказує на присутність в організмі туберкульозної інфекції; особливо цінною вона буває у маленьких дітей — до 1 року).

Ми певні, що мільярдів людей, проблему що буде остаточно розв'язано і людство матиме в своїх руках міцну зброю для боротьби з таким страшним ворогом, як туберкульоз.

В. ДУБОВСЬКИЙ. М. ГОДКЕВИЧ

І В — КО

Про новий роман Анрі Барбюса.

Кілька місяців тому вийшов у Франції давно обіцяний новий роман автора відомої книжки «В огні», голови всевітнього союзу військових інвалідів, керівника групи «Кларте», Анрі Барбюса. Цей роман звертає на себе загальну увагу вже через одне те, що під ним стоїть підпис видатного представника сучасної європейської комуністичної інтелігенції. Цей роман можна розглядати з двох боків: і як філософсько-громадський виступ Барбюса, і як його новий літературний крок.

Почнемо з літературного боку. Ми досі знали Барбюса, як побутуючого письменника. Його «Шоденник одного вавода» був шедевром натуралізму, того натуралізму, що межує з фантастичним. Розмешавши пишні й героїчні декорації війни, одмовившись від санітарно-ментальних зітхань і високоштинських ламентаций над пам'ятниками переможних солдат, що були в такий моді в рік Версальського миру, він провів нас крізь трагічні світові війни, він наповнив діялоти своїх речей солоною мовою мужицького й робітничого обурення. В своєму новому романі Барбюс паче-б то зрікається натуралізму, побуту. Він шукає нових формальних шляхів і в розумінні композиційного заходить у фантастику. Він зухвало розсуває рямці роману і одверто на очах читача пробіє різні форми мистецтва: поему, роман, драму, перспективи кінематографа і вично пову проблему фрески.

Цей новий роман має на собі відбиток синтезу. Можливо, такими будуть романи майбутнього. Він увесь збудований на переходах від однієї форми до другої, він переходить від філософських метикувань через зграйні відступи до сатиричних викриттів. Від епічно-застиглих пейзажів, від цедрих стилістичних повторень—до кінематографічного розгортання фабули, до економічних, стилістично-епіграматичних формул речень. Такий еклектизм в парії літературних методів можна виправдати тільки тим, що автор узяв своєю темою не більш і не менш, як історію людства. Цим Барбюс намагається пояснити формальну повноту свого роману.

«Я особливим способом побудови—пише він—хотів падати рямцям роману виключно в історії літератури пропорції і зробив це через те, що хотів увести в книжку стилістичні розрізнені пригоди, скільки не міг би дозволяти якийсь звичайний утертий метод. Ще хотів я, щоб ці рямці відповідали своїм обсягом всьому тому, що виходить з колективних фактів. З цього боку було нахабством зачіпати чудесний ансамбль людської драми, що розгорталася за давніх часів, трішки повну сумними цифрами і точними іменами мовчанку історії. І от, треба було показати у формі чого-сь суцільного історію людства і я наважився збудувати роман за новим вразом».

Цікаво, що бажаючи дати різні моменти найдавших історичних епох, Барбюс разом з тим

рішав зберігти єдність героїв. Звідси виходить, що треба було дати незвичайне мотивування, зв'язане з подальшим ускладненням форми роману. Таким мотивуванням в аналогічному випадкові у Герберта Уелса був технічний винахід, а саме—«Машини часу». У Бернарда Шоу мотивуванням була безпечайна довговічність окремих людських істот («Назад до Мафусаїла»), у сучасного німецького письменника Рихарда Едена («Випитий Соната») —перевтілення метаморфоз. Своім мотивуванням і навіть стилістичною композицією новий роман Барбюса пайближе приєднується до цієї «Випитий Сонати» Едена (а через неї і до відомого «Голему» Мерінка). Правда, Барбюс намагається уникнути всіх містичних моментів в своєму романі. У нього нема перевтілення. Просто його герої молодий поет Клеман Кранен має атаківничу або спадкову пам'ять. Він може якраз—в паючності якраз—згадувати й переживати різноманітні епізоди з життя своїх далеких та й ближчих пращів. І от перед нами проходить у романі і доісторична людина, і єгиптянин і середовічний деспот—барон Екберт і людина часів французької революції. Всі ці привиди минулого переживаються антрактами сучасності, що йде до принціпового фіналу світової війни, а від війни до закінку світової революції.

Чи вийшов у Барбюса роман нового типу? Чи маємо ми тут справжній синтез усіх вишайдних засобів художньої літератури, чи перед нами еклектичний збір різноманітних літературних методів? Треба сказати, що з боку композиційного великих літературних досягнень цей роман не має. Філософ і публіцист Анрі Барбюс взяв верх над літератором та й сам автор у передмові до роману визнає це: «я примусив літературу переступити межі покладені її духовною цінністю сучасників. Я зовсім не стану прохати вибачення за те, що не дивився на літературу, як на дозвілну забавку».

І от публіцистичний темперамент неропника «Кларте» і соціалістичне обурення сучасника Франції часів Версальської угоди не дало змоги роман обмежити точно розмірними літературними рямцями.

В цьому творі є зовсім нерівномірні і неамірані своєю художньою цінністю складові частини. З одного боку, жваві картини світової війни і трагічні образи середовіччя лишають незбутне художнє враження. З другого боку, високоштинська декламація, наобрида освітування жіночих стеген і сантиментальні зітхання про людськість викликають естетичну огиду у чужого читача і примушують швидко звернутися до публіцистичної сторони роману.

Філософське завдання, що його ставив Барбюс цим романом, полягає в тім, щоб показати єдиний стрижень, навколо якого крутилася і крутиться історія людськості.

В цьому романі Барбюс кілька разів каже про «жваву омонію історії». В нашій дні ліва західно-європейська література не раз відшукувала єдину художню формулу для світової історії. В протиставу Шпенглеру, який суворо і впевнено вигукнував: «людство—порожній згук», передові письменники сучасної Європи намагаються художньо звязати звена різних історичних епох. І коли Уелсе у своїй короткій історії людства ці епохи зв'язує одним фаблістичним терміном «прогрес», що все врятує, але нічого не говорить у нього, то Барбюс впевнено кладе в основу історії класову боротьбу. Правда, він ще не вміє думати діалектично. Правда, він у цьому романі надто спрощує історію. Для нього нема психологічної різниці між єгипетським рабом і сучасним індустріальним робітником. Правда, він подібно до французьких енциклопедистів велику увагу падає «поглядам і словам». Уламок людства показує—пише він—що ми живемо в безглуздому віковій слав. Ми повні великих слів, що прилипли до нас і ширяться. Ми під владою знака, мови-знака, ми під впливом спадкової цінності мови».

Переслідування слів основний ідеологічний гріх Барбюса, якраз виявлений у цьому романі. Для нього історія людства—історія помилок людини. Він паче не бачить економічних причин, якими можна пояснити неминучість цих помилок.

Кілька років перед цим Барбюс від диспут з «непогрішним палом сучасної інтелігенції», з Ромен Роланом. До цього диспуту прислушався уся мисляча Європа. Барбюс мужньо дорікав авторові «Жана Кристофа» за пацифізм і «непротиставиство» в бажанню прийти до соціалізму в білих рукавичках, тоді як Барбюс присвояв собі казав, що не «нап'ясує», а тільки через сутинку, через трагічні класові боротьби можна прийти до миру, всього світу.

В новому романі Барбюс сам трохи, можливо, мимоволі для себе загроз у Ромен-Роланівщині. І коли він закінчує роман закликом «повстанте!», то прочитавши роман тяжко ще вирішити, проти чого саме Барбюс—закликає повстати. Проти облуди чи проти облудників? Проти влади слів, чи проти влади діла? Надто мало конкретної дійсності в цьому романі і надто багато загальних фраз та декларативних заяв. Звичайно, для сучасної Франції цей роман буде агітаційно-комуністичним. Для нас же він трохи нудненький.

Літературна обстановка сучасної Франції робить своє. Емоційно-художня галузь—найконсервативніша і от чому Анрі Барбюс, передовий комуністичний діяч сучасної Франції, перейшовши на мову художніх образів, мимоволі збивається на трафаретну мову ліберальних пацифістів та фаблістів.

А. ЛЕЙТЕС.

Українські морські термінологія.

Мабуть ні одна європейська мова не має такої блискої морської термінології, як мова українська. Не дивлячись на те, що весь південь нашого краю обмивається морем, що сотні тисяч нашої людності займають працею по великих портових містах та на морському транспорті—в українській літературній мові нам відомо всього кілька десятків морських слів. Української морської термінології, як такої, зовсім нема. Та невеличка кількість морських виразів, що вживаються нами—це здебільшого невіддільні переклад російських термінів або ж слова зяті з побуту українських рибалок. Убожество української мови на морські слова зовсім неможливим робить українізацію нашої морської роботи. Про українську технічну термінологію сучасної морської флотії і говорять не доводиться. А на Чорному морі у військової флотії українці складають по-над 30% і можлива українізація навіть цілих суден.—отут-то і понападає ми в безпорадне становище, не можна ж «українізуватися» так, як було до цього...

В наш час хто захоче—той і витягує українські морські терміни. Дійшло до того, що коли в якому українському журналі чи газеті читав статтю про морську справу, так не второпав, про що ж там писано. Освіта прикладів: російське слово *броненосець* перекладається на українську мову, як *панцерник*, а наші моряки привикли під словом *панцерник* розуміти *бронепотяг*, *бронесамобіль*, («Панцерник відбито...» Ах не йде підмота... В. Едлан) —слово *міноносець* перекладається так—*миновець*, а в іншому місці—*торпедовець*, хоч кожному морякові відомо, що *торпедовець*—це торпедний катер-істребитель і, ні в якому разі, не *миноносець*; слово *істребитель* в одному українському журналі перекладається, як *нищитель*, дуже не популярне і важке слово; загально прийнятий морський вираз *корабель* в розумінні—судно, по українському слову скрізь перекладається, як *пароплав*, не зважаючи на те, що *корабель*—корабель може бути і теплоходом... Таких перекладів можна навести скільки завгодно. Звичайно—найкраще роблять наші газети та журнали, коли зовсім не коверкають морських виразів та назв, а дають їх такими, як вони є... Але ж цим справа не вирішується.

Перед Всеукраїнською Академією Наук певним чином завданням повинно стати питання упорядкування та видання хоч невеличкого українського словника морських виразів та слів сучасної флотії. Цим припинено буде дустарництво в такій важливій справі, як творення мови українських моряків. Ясно, що і наші письменники повинні більше уваги звернути на море, на побут червоних матросів, взяти курс на оморячування української мови і літератури.

Воєнмор Ів. Шевченко.

Державна музична профшкола в Києві.

У Києві розпочала свою діяльність нова державна музична профшкола ім. М. Д. Леонівича, завдання якої випробити кадр муз. робітників для обслуговування селянських та робітничих мас. Курс навчання 3-річний.

Профшкола має такі відділи: вокально-хоровий, інструментовий (фортепіано, скрипка, віолончель), відділ народних інструментів (оркестровий ансамбль).

Решту умов вступу визначено загальним положенням про вступ до профшкіл. Зсі місцеві органи влади, Комнезами, профшкілки та громадські організації надають до профшколи учнів, призначаючи, по можливості, стипендію на їх утримання. Перший вступ до вступу буде провадитись до 1-го вересня. Містяться профшкола у Києві, на Пролетарський вул. (код. Кузнецна), ч. 107.

Ол. Копиленко.

Подарунки.

ДІЯ ПЕРША.

За стіною стогнала хвора баба. Ті стогони яратувати, як біль зубів. Чоловік, скубучи соромливо і хитро бороду, пояснив: що родила баба незручно—мертву дитину народила. І після того щось обивалося в нутрі—два тижні вже стогне й кричить. Покараю його хто-зна за які гріхи. А лікаря все не збереться привезти он з того містечка, тай хто їм віре тим лікарям.

Баба стогнала настирливо, одноманітно, як автомат. Ніби хтось сідав їй за нерв, а вона вигукувала свій глибокий біль. Дядько стояв серед хати, широко розставивши ноги, деbedo обшперившись ступнями в землю. В хаті пахло прілим життям.

Воском, тов. Лейзеров, вже хотів почати агітацію, хотів мітнутивати про значіння сапітарії. Відкрив рота і в нього затремтіла нижня губа з щелепами. Так, як у кожного війки. Коли говорити, здається, що в нього чимсь силесно зуби і він ніяк їх не розтулять.

Тов. Лейзеров дивився на дядька своїми підлікуватими трахомними очима. Трохи сідав вузькими, ніби дитячими, худими плечами.

— То-то-това-аршчу...

Завжди, коли спінисть—заїкається.

Але Байрак нетерпляче махнув рукою і безцеремонно перебив.

— Слухай, земляче, а як напют чайку, га? Самоварчик б... Дістанеш?

— Та чаю чого ж... Самовара дістанемо. От тільки хліба... да... А як тепер савети беруть хлібець, га?

— Нічого роздабарювати, потім... Гоши са-маричка нам—добре?..

Широко розставивши ноги, дядько пішов у сніп...

Рядом з Лейзеровим—Байрак майже вельтень. Плечі широкі, як переліт і борода густа, чорноземна, курчава. Обличчя мов написана сторінка, де прочитав кожний рух думки. Він, починаючи з імперіалістичної війни, пережив прекрасну красу і пагос вбивання людей ріжними патентованими засобами. Але, як і більшість солдат, він на своєму лиці не поклав рис класичного вбивці. Ці злодійські риси можна побачити найкраще в зморгінах і щелепах якогось військового міністра або головнокомандуючого.

Тепер Байрак і Лейзеров частини тієї дивізії, що йде збивати запорізький запал різним великим і малим отаманам. Кожен такий отаман мав свою державу і свою територію—себ-то своє запоріжжя. І кожен отаман думав, що він непереможна сила, найкращі, в межах своєї держави.

Дядько поставив самовар на стіл. Байрак був скинув чоботи, а потім знову взув. Тутнув ногами і сів до столу. Лейзеров заблимав хворими очима.

— Ди-ди-вино, що-о т-ти хви-плюсешся і нерви... Це на-а то-те-бе зовсім не похоче...

— Да... є наказ завтра зайняти містечко... заобридо... жаль було—через те не пускав у ход артилерію, а завтра вдарю. Наобридо... вже два роки не бачив жінку й дітей, получив звістку, що жде...

— А-а во-вони, ба-ба-пидти, хіба не знають, що т-ти ту-тут, а жінка в містечку отому?

— Не знають, не впізнають мене. Та ось оцей дядько... я його знаю, а він мене ні, не впізнав. Краще, що не знають... а то...

Байрак пограв за чай, а Лейзеров сьорбав коротенькими, здригнувши сьорбками:

— Дріб-но-но буржуа-а-зна в те-те-бе психологія... селянська, то-то-варип Байрак...

— Не знаю... було в мене три десятини, а тепер якос буде. Я, брат, воювати зник... Шість год уже на конях, та на передках гарматних... Вже давно моголі пайзиви.

Витер рушником чоло в гострих, передчасних зморшках і вийшов з хати. Соло ніби провалилося в петри темряви. У дворі фарили коні білі ясел. За балкою в сусідньому містечкові, де засів отаман, темніло і не видно хат за міцною стіною ночі. Набрав вохкий вітрець, ніжно облизував лице й труди. Байрак стояв повернувши лице в бік містечка. Прислухався до темряви. Півдня по обіді дощ—трав сіро-срібні водні пилки, вони змугувалися на землі в наляку розлогого літєла.

— Врожай добрий буде. Чи посіла ж Одарка хоч десятину?... Землю треба потом росити...

Говорив Байрак сам до себе, потім, круто повернувшись, пішов у хату, ступаючи клішюногими, не звиклими до пішої ходи, ногами кішотника.

Лейзеров лежав на лаві. Байрак поклав під голову сумку, поправив кобурку револьвера і не скидаючи чобіт, ліг. Повернувся до Лейзерова:

— Да, браток, під року опе вожу подарунки для дітей, для жінки, й для матері. Росте двоє соколів... Це старшому ж скільки? Еге, вже чотирнадцять літ... Парубок... Подарунки не даремно возив, понав таки додому.

Лейзеров підвівся на руку і хотів почати щось говорити. Мав таку прекрасну вдачу—мітнутивати, коли хочеш і на які завгодно теми. Але Байрак грузно повернувся, і припинив:

— Мовчи, мовчи—спи... братишка.

Подунав хвилину, подивився на стелю і заснув, сном звичайно до тривоги людини.

ДІЯ ДРУГА.

Пішли в наступ. Люди в зеленому козирі одні, витислися живою гадюкою спли. Сит-

стилися в долину. Почали підходити в гору, присідаючи, лягаючи за кочки, за куці. По-кали рушницю. Базикали невинно кулемети.

Містечко злякано, захекано вибігло на бугор і там лягло, причаївшись. Насупило суворо брови стріх, насупило їх на салі очі війкон. Зі всіх боків здавлене містечко зеленим тиском поля.

З лівого боку над балкою стояв височенний паровий млин. Цегляною паймою лежав він на містечкових хатах.

Байрак їхав у балку. Кулемети забількотали веселіше. З рушниць били залпами. Сюди не доїдали кулі, але він трівожно прями вухами і збоку оглядався на свого хазяйла. Кіннота стояла наготові в селі, але з того боку так сікли кулемети, що треба було пережидати.

Вже з годину йде стрілянина. Байрак наказав заходити з лівого флангу, а там ніх не зайдуть. Гнівню зіплені зуби. Іхав прямо під кулі. Вже звик не боятися.

Почало дзвеніти над головою. Кулемети вже не базикали залізними думами, а строчили смертельну строчку. Ніби насміхалися, гоносно іржали, що стільки гарячих смертів вони викидають за хвилину.

Байрак слухав цей смертельний спів, мов дирижер оркестру і прикидав очима, як пересунути сили. Кулі кинули ще одну роту? Чому так довго лівий фланг не пробився, хоча там пайлєкше пройти?

Кулі почали зовсім нахабно дзиччати. Хотів уже злізти з коня і йти пішки, коли підбіг червоноармієць:

— Тов. комполка, три кулемета на млин і внизу стоять. Підступити не можна... З гори стріляють...

Байрак передав наказ на гору в село до батареї. А потім передав на лівий фланг, щоб держалися, а сам здавив боки коня острогами.

Помчав на гору, за село. Там за хатами сховалися дві трюхдіймовки. Вони, як хижі

Бюджет письменників і літературна продукція.

Останніми часами не тільки в нас, але й у Росії відчувається криза літературної продукції. Це положення формується так, що є письменники, є література, а читати нема чого...

Що зараз читають на просторах Радянського Союзу? Перекладу літературу: Гюґо, Бенуа, Лондона, Франка й інші. Те що пишеться руськими й українськими письменниками. За рік культурній людині вистачить на один місяць читання.

Українську літературну продукцію, наприклад, за два останні роки, коли не рахувати халтури, можна вкласти в портфель середнього розміру... І це на жаль не перебільшення.

Щож за причини такої бідності? Невже робітничка класа не висунула своїх талантів, не виховала старших генерацій, що стали в лави пролетаріату втратили творчі здатності? Звичайно ні, це друге...

Які ж тоді причини? А причини по нашому полягають в матеріальній незабезпеченості письменника... А вірніше в тому, що з літературного гонорару зараз ніхто з письменників не живе, бо стати на цей шлях—це засудити себе на хронічне голодування.

Буржуазний письменник, коли він вже виявив певні здібності, й його читають завше має можливість не турбуючись за шмат насушеного працювати над своїми речами. Можна б було навести десятки прикладів як поліпшується якості і збільшується кількості продукції письменника, що здобув можливість зосереджувати всю свою увагу виключно на літературній роботі.

З цього зовсім не випливає, що письменник в пролетарській державі мусить бути поставлений в якісь особливі умови примірно такі як в буржуазних країнах, де літературна робота є одним з засобів збагачення.

Письменницька робота не мусить бути засобом збагачення, але це не значить, що економічний стимул можна одиначити без шкоди для справи.

Наш письменник мусить бути поставлений в такі умови, при яких він не боїчись збагачення міг би зосереджувати всю свою увагу на літературній продукції.

В пресі не одноразово піднісся голос що письменник мусить стати пенсіонером держави. Безглуздої думки трудно зараз подати.

Нема чого говорити, що собою стане становище буде стимулом не продукції, а ледарства, до того ж очевидно доведеться б розвивати письменників на якійсь соціальній категорії, для чого по за продукцією нема ніяких підстав.

Продукція літературна бідна у нас не тому, що бракує талантів. Ні, Талановиті белетристи у нас є, але ті белетристи роблять що хочуть тільки не белетристику. 99% всіх українських літераторів добуває засоби існування посадами. Працюють редакторами мови, перекладачами, коректорами, діловими, займають відповідальні й не відповідальні по-

Шляхи розвитку укр. літератури.

(Стенограма диспуту 24 травня 1925 року при місцевій УАН).

Стенограму скорочено й сполукаризовано.

Од сполукаризатора.

Стенограма диспуту мало зрозуміла масам, а то навіть і співучасникам диспуту. Хіба, наприклад може Меженко зрозуміти власну доповідь? Звичайно, ні! А коли так, то сполукаризувати треба.

Переднє слово.

Диспутувати власно кажучи давно свербіло та побуло за це зачепитись. Аж ось т. М. Хвильовий «дунув» статтю.

сади, аби мати змогу маніруючи службою написати 1/4 аркуша в місяць.

Коли взяти на увагу, що письменницька робота вимагає особливих витрат, яких не робить ні робітник, ні службовець то бюджет сімейного письменника мусить визначатись в наших умовах не менш як в триста карбованців місячно. (Фактично заробіток кваліфікованого спеціаліста в Держустанові).

Що ж може заробити письменник своєю письменницькою працею зараз? Нормальною продукцією белетриста треба вважати за багатыма прикладами 15—18 др. аркушів за рік, при умові що белетрист працює тільки над своїми речами. Коли взяти на увагу існуючі гонорари (80 кар. за др. арк.) то річний заробіток визначиться в 1200—1500 карбованців цебто 10—12 червонців на місяць, або в тричі менше нормального.

Не дарма тому письменники беруться по за посадами на різні роботи як от перекладачі, — ці роботи при наших тарифах оплачуються далеко краще хоча б тому що вимагають далеко менше часу й інтелектуального напруження.

В таких умовах нема чого сподіватись на розвиток нової літератури при ній. Наші видавництва мусять круто змінити свою тарифну політику, не забуваючи про культурні завдання першорядної ваги що перед нами поставлено. Не можна за копійчаний прибуток міняти набування культурних цінностей для цілої низки поколінь.

Мені здається, що мої підрахунки письменницької продукції, до яких я, до речі сказати, поставився з особливою уважністю, та прожиточний мінімум письменника (пересічний) дають мені право сказати що існуюча оплата літературного твору в 2—3 рази менша з мінімумом.

Коли взяти на увагу ще не регулярну виплату гонорарів нашими видавництвами, то картина безпорадного становища письменника буде повна.

Як же ж хтось з белетристів взявся б до написання великого літературного твору (роман наприр.), то він мусив би рік годуватись повітрям...

Тільки усунення цих ненормальностей, може вплинути на розвиток літературної продукції. Соборівський підход в цій справі може тільки пошкодити. Пенсії потрібні тим що втратили працездатність, а не молодим і здоровим робітникам.

О. С.

Зачеплено в тій статті три питання, що дурні ми б були не скориставшись з нагоди. Це добре зрозуміти й академічний загаль од 60 до 100 років віку—приперся не шкодуючи диліції, костилів і старих кісток аж 800 штук!

І все то відомі літератори!

Довелось звичайно пустити й де кого з чужих, бо нічого не відієш...

ДИСПУТ.

Голова іборів Даровишеч.—Просимо пробачити, але доповідатиме Меженко... Кращого не знайшлися...

В цей день років двадцять тому у мене померла бабуся... (втирає сльози)... двоюрідна...

Так от не даремно, кажу ми сьогодні зібралися...

Слово належить доповідачеві...

Меженко.—Я не погоджуюсь з т. Хвильовим. Про яку Європу мова мовиться? Європа є західна, східна, південна, північна й, напевні, центральна. Не можу ж я з усіма Європами погодитись?!

У нас звичайно все ні к чорту. І театр, і фільми, і малювання і загалом все мистецтво. Наші письменники вульгарні на кожній сторінці лаються... А скажіть, прошу вас, почні я знаю, що лаються на кого вони патякають? (Сходить з трибуни. Присутні жваво вітають улюбленого критика не шкодуючи калаш).

Коваленко.—Я бачу, що тут один проти всіх. Ну якого чорта диспутувати, коли все одно пі до чого не договоримося?

Ну коли вже диспут, так диспут... Я зараз прочитаю вам статут «Гарту»... (Читає, але Голова швидко переводить стрілку годинника наперед).

Голова.—Ваш час вичерпано! Слово належить Зерову!

Зеров.—Меженко промовляє, як той скоронський ведмідь танцює на розпеченій плиті—веселючись, сміючись, а танцює, бо знає пеще. О, темного! О, мого! Меженко не розуміє досі, що Європа це—я, і я це—Європа! (Б'є себе в груди).

Omnia mea, mecum porto!

Коваленко зауважує своє право писати халтурну критику! Коваленко грабує мене! Караул... Пробілі!

(Промовця дають пошукати томи Горація видання 1587 року й він заспокоюється).

Подивіться як цей критик побиває, розправляється, бойкотує, протестує... То пак це я побиваю й розправляюсь *)... Але ж то я—Європа! (Гордий погляд у натови).

Знов таки гуркітство. Ну нехай «Ланка», ну нехай «Неокласики», ну нехай «Академіки», а то ще й ріжні там «Гарті» й «Плуги». Яке нахабство!

(Промовця приймають до потилиці закордоне видання «Історії Укр. Літератури» С. Горецького, й він отямлюється).

Sint ut sunt, aut non sint! **) Скажу я за своїм попередником!

Нехай живуть старі сімейні традиції в українській літературі! quod erat demonstrandum! ***)

*) Див. ч. 5 київського журналу «Нема життя в революції».

**) «Хай буде так як є, або зовсім нічого не буде!»—Слова Єврейського генерала Річі.

**) «Що я треба було довести».

Вся зала ридас. Музика грає на мотив: Пропала надія

Розбилось серце...)

Десняк.—Стара це все історія! Настогидла, як Зеров зі своїм Тибулком та латиною.

Чого хоче Зеров? Витягти все старе ба...

Старинця-Черняхівська (з місця перебиваючи) й тут (плаче).

Десняк.—Критики в нас ні на понюх табаків, а критиків за тиждень не перевипаєш! Задаються тільки!

Заждіть, братишки, незабаром ми вас по зашпильку наладомо! Коваленко покотиться! Геть Європу й Бенуа!

Підмогильний.—Що ми все література, та література! Це дрібниці. Гляньте на владу... (забавивши загрозливий рух Коваленка, замовкає) Ну коли література то й хай!... Між всяка шпана в літературі, а ми цвіт української паці гинемо завчасно не давши плоду...

А навіщо ж ми учились? Навіщо наші батьки грошники на наше вчення марнували?... (Зомлілого промовця виносять).

Шулак.—Я дозволю собі, коли ви не образитесь, висловити свою, тає би мовити, думку...

Я, як старий дід, почував потребу висловитись...

Так от ви тільки не ображайтесь...

(Академічні дами посилюють промовця «воздушні» подідуки). Одним словом я з усіма згоджуюсь, а коли не згоджуюсь так вибачте. (Сходить з трибуни).

Могиланський.—Я згоджуюсь з Хвильовим... Один Хвильовий покалів нас...

Я старий революціонер... Ще за студентства я мав товариша з Кавказу, що Канта читав і нічого не розумів... Й й портрета Маркса рапін вас всіх побачив...

Знов так і людина од Дарвина походить... то пак Дарвин од людини... тфу! малая от Дарвина, чи пак Дарвин от малый!... Одним словом: «не одним хлібом живєт чоловік»... Гадаю що дідом я користаюся авторитетним?...

Ах, Луначарський! «Приблизьте благих и жизни подателю»!

Коваленко каже «слиняві ідіоти». А про кого каже? О, ми добре знаємо про кого це сказано! (Б'є себе в груди).

(Гучні оплески всієї залі. Навіть стільці й ті самовільно стукають).

Філіппович.—Дозвольте вам продекларувати Пушкіна. Хороший поет був!... (Деклемує).

Вот бегают дворовый мальчик

В сазаки жучку посади

Себя в коня преобразил...

і т. д...

Коли вже вся аудиторія заснула під декламацію, голова оголосив:

Голова.—Резюме я не робитиму, бо тут сам чорт не зробить резюме! Хіба можна із само-закоханого белькотання зробити яєсь резюме?

Що я вам асізатор чи що?

(Присутні протираючи очі, пошарпують, хрестять дрібним хрестиками роти і розходяться).

Примітка сполукаризатора. Я викинув промови де яких відомих письменників. Вони нудні, як скіглина хворої на плуток болячки...

ОМЕЛЬКО БУЦ.

Організація української опери.

5 серпня в пом. Вищих муз.-драм. курсів відбулось прилюдне поширене засідання харківської філії муз. товариства ім. Леонтовича, на якому були присутні представники від різних громадських та культурно-просвітних організацій. Було заслухано доповідь представника Головоуправління т. Дзюбановського про організацію української опери в м. Харкові. Докладат повідомив, що не дивлячись на короткий порівнюючи час (комісія почала працювати з половини м. червня) зробив вже досить багато в цьому напрямі. Вже перекладені й вивчені українською мовою такі опери: «Фауст», «Казка про царя Салтана», «Сорочинський ярмарок» (Мусоргського), «Ожерельє мадонни» (Вольфферрі), Готуються: «Парсифаль», «Тарас Бульба», «Майська ніч», «Аїда», «Соломія» й низка інших опер. Запропоновано написати сучасну українську оперу відомому композиторові Гайду; також дали свою згоду написати опери українським композиторам Костенко й Вериківський. Крім того в найближчому майбутньому буде оголошено конкурс на нові українські опери. Склад оперової трупи вже підібрано. Багато відомих артистів російської опери дали свою згоду працювати в українській опері (т.т. Лавренко, Любченко, Стукачівська, Ткаченко та інші). Бракує ще де-яких чоловік, але комісія вживає всіх заходів аби весь штат було заповнено. Між іншим ведуться переговори з артистами Микшиною та Лубенцовим, але поки що без реальних наслідків. Склад хору та оркестра майже закінчений попередній. Велику увагу звернено на балет. Наміна-

ється до постановки балет: «Петрушка», «Прекрасная Иосип» та інші.

Дуже важливу справу організації опери те, що Окремимом до якого часу не передано головнілоості оперового будинку, а також і відсутність помешкання для артистів. Коли ці перешкоди буде усунуто, то можна сподіватися, що це в цьому театральному сезоні опера буде українською на всі 100 відсотків.

Зібрання ухвалило резолюцію, де між іншим говориться: з огляду на те велике значіння, яке має українська опера у справі відбудови та розвитку української культури й мистецтва з одного боку, та виховує значіння її для робітників та співробітників державних установ, які саме тепер українізуються,—з другого—прохати відповідні органи вжити всіх заходів, аби: 1) в наступному театральному сезоні харківська опера була цілком українською; 2) щоб до цієї справи було притягнено кращі культурні сили України; 3) щоб в найближчий час було оголошено конкурс на українські опери і таким чином придбати певний запас сучасних українських опер; 4) завчасно заготовити й надрукувати певну кількість лібрето і т. п.

Наприкінці було заслухано й ухвалено доповідь представника Українського грамофонного т-ва про організацію на Україні фабрики грамофонів та пластинок спеціального сучасно-українського змісту, для розповсюдження їх по всіх сільбудинках, клубах і тому подібних культурно-просвітних установах України.

КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ КАТЕДР У КИЇВ. ХУД. ІНСТИТУТІ.

Київський художній інститут оголосив всеукраїнський конкурс на заміщення багатьох професорських та викладацьких посад на факультетах: архітектурному, малярському, скульптурно-керамічному, поліграфічному та художньо-педагогічному.

В порядку конкурсу буде заміщено катедри як теоретичних, так і практичних дисциплін (керівництво, майстернями), архітектурного проектування художників, поліграфічних та інших майстернями.

Особи, що бажають взяти участь у конкурсі,

мають подати про це заяву на ім'я ректора художнього інституту (Київ, вул. Нероновича, ч. 2, тел. 8—02), додаючи: докладний ескізний, список наукових, художніх та виробничих робіт з факту, зазначивши час та місяць їх видання, виставлення або виконання, а також про зміст самих праць та творів або фотографій з художніх робіт, рівно відзначив про них фактичне, пресне, установ і т. ін. Останній термін подачі заяв 1-е вересня 1925 року. За справками звертатися до деканів та секретарів факультетів художнього інституту, Київ, вул. Нероновича, ч. 2.

звірі похали повітря кричавши підрами. Чекали на жертви. Рили носами повітря.

Байрак примчав розлютований. Сам почав командувати. Сам наводив:

Раз... Два...

Чотири рази плюнули гармати гарячим ілоском. Ще й одстрибували весело.

— Перельот...

Перельот і десь розірвалося за млином, шарпнувши політри. Підняло вгору хмару сізодимного брудного воюю і пилу. Але Байрак нікому не довірав. Він сам старий гарматчик.

Скомандував...

Знов підстрибувало. Закурився залізі послі. Засарано, присутнілися.

— Сеть, злини.

— Раз...

— Два...

— Сеть, горить...

Перельот вгледив у хату... горить!

— Сеть...

— Лівий фланг обходить, вже в містечку...

— Сеть...

— Правий фланг пішов... Кіннота помчала...

— Сеть...

Ще десь кричали «ура», а потім змовкло. Байрак помчав у долину. Бачив, як на клинках кінноти сонце писало срібні визерунки смерті.

ДІЯ ТРЕТЯ І ЕПІЛОГ.

Вже в долині лежало густе безомінія, що буває після дикого галасу. Десь за містечком гула мелодія бойових перегонів. То кіннота йшла своє діло.

Біля дороги лежав забитий червоноармієць і забризкав кров'ю недоторкано-зелену траву і лопухи.

Байрак влетів у містечко. Кін бив у який пил—в повітрі стояла курява. Але воно здавалося соковитим. Зараз не можна задушити блюзніщю... не тільки вбити людину...

Смерть побігла десь далі за містечко з кіннотою...

Хотів повернути у вулицю. Там далі вогонь пожежі смаковито жер покривлі, облязуючись в небо. Коли ось на загнаному коні підлетів тов. Лейзеров. У нього лице прекрасне, мов у біблійного пророка, що загубив колись свою велику країну. На його плечах грав вогонь перемоги і сонце поволатило йому лице. Навіть свої хворі очі він розплющив широко-широко і в них грав спійний вогонь перемоги.

Лейзеров посміхнувся довго і просто, а Байрак гукнув:

— Ізю!

Той повернув коня, очима ласкаво хлопнув по спінні. Гукнув дружне у відповідь,

— Ра-ради-д-ні!

Навскач помчав у вулицю за Байраком.

Бо в нього теж десь є жінка, чорнява і пругна.

Горіло три хаті. Байрак на повному ході зупинив коня біля однієї. Вже почали вилзати люди і злякано кричати, голосити. Пожежа весела й безтурботна.

Під'їхав до якогось дядька. Той зняв шапку:

— Що це? Хто підпалив?

Дядько глянув розлютовано:

— Хто, питає? Бач... Чотири снаряди в хату ввадрили, ще й хто!... Два в покрівлю дало, а два в стіни... один у вікно дав...

Бідна баба жила з дітьми. Чоловік десь у малярах ходив, а й ото бач... Четверо було, ніхто й не виїшов. Одарка Байрачича... нещастя ціле...

У Байрака голова впала в плечі. Зсугутлившись. Звізник з глибокого нутра вирвався чи зойк, чи стогін.

Здавлений острогами, кін підстрибнув, загріб копитами пил і скажено рванувся по вулиці.

Лейзеров, похиливши голову, поїхав потиху.

